

İLKÖĞRETİM MÜZİK DERS KİTAPLARI *

Dr.Salih AYDOĞAN

*1924-2004 Musiki Muallim Mektebinden Günümüze
Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sempozyumu Bildirisi
SDÜ, 7-10 Nisan 2004, Isparta

1.Giriş

Ders kitapları, siyasal iktidarların eğitime ilişkin hedeflerinin öğrenci ile bulunduğu noktadır. Bu buluşma bir bakıma uygulamaya konulan eğitim politikalarının öğrenciye indirgenmesi anlamına gelir. Müzik eğitimi söz konusu olduğunda bu politika müzik türlerinin ders kitabına yansımaları biçimi ve oranının yanı sıra, kullanılan dille belirginleşir. Atatürk daha 1925 yılında İzmir Kız Öğretmen Okulu'ndaki bir konuşması sırasında müzik türlerinin işaret ediyordu. "Yaşamda müzik gerekli midir?" sorusunu yine kendisi yanıtlayarak: "Yaşamda müzik gerekmez çünkü yaşam müziktir... Müzik yaşamın neşesi, ruhu, sevinci ve herşeyidir. Ancak, müziğin türü irdelenmeye, üzerinde durup düşünmeye değerdir."

Müzik ders kitapları geçmişten gelen müziksel birikimimizi insanımızın, toplumumuzun ve ülkemizin gereksinimlerine göre yeniden biçimlendirerek, uyarlayarak ya da bezeyerek yarına taşıyan bir uygarlık köprüsü durumundadır. Bu köprünün işlevselliği ve sağlamlığı salt müzikle sınırlı kalmayıp tüm sanat, bilim ve teknik alanlarının ulusal bir çizgide, partiler üstü bir anlayışla ele alınmasına bağlıdır.

2.Müzik Ders Kitabı Politikası Ne Olmalıdır

Müzik ders kitapları, üretim sürecinden başlayıp tüketimine kadar; yazar, yayın evi, kitap evi, inceleme kurulu, veli, öğrenci, öğretmen, okul yönetimi, denetmen ve bakanlık olmak üzere uzun bir zincir oluşturur. Kuşkusuz bu zincirin en önemli halkası öğretmendir. İyi yetişmiş bir müzik öğretmeni eksik ya da yanlış bilgileri içeren yetersiz bir müzik ders kitabını filtre ederek öğrenciye sunarken, yetkin bir kitap yetersiz bir müzik öğretmeni elinde bizi bekleyen başarıya ulaştırılabilmektedir.

Müzik eğitimi sözkonusu olduğunda üzerinde en çok konuşulan, tartışılan öge müzik öğretim programlarıdır. Oysa müzik ders kitabı, öğretim programının öğrenci düzeyine indirgenemedeki önemi başta olmak üzere, birçok yönden programın önüne geçer. Bunlardan biri de hiç kuşkusuz önemli bir rant kaynağı olmasıdır.

Son yıllardaki özelleştirme rüzgarı ders kitaplarına da yansımıştır. Görünüşte serbest piyasa ekonomisinin oluşturduğu rekabet ortamında, farklı yayın evleri tarafından yayınlanan müzik ders kitaplarının yetkinlikte birbirleriyle yarışmaları beklenirken, asıl yarışın sanat, müzik ya da eğitim olmadığı, ciroları inanılmaz rakamlara ulaşan "pastadan pay alma yarışı" olduğu görülmüştür. Oysa özel sektörün ders kitaplarına getirdiği yenilik yalnızca biçimseldir. Böylelikle kitaplarda kullanılan görsel materyaller daha ön plana çıkmış, kitapların kağıt, karton, cilt ve baskı kaliteleri artmıştır.

3.Kimler Ders Kitabı Yazmalı ya da Yazmamalıdır

Ders kitabı yazarlığının, alandaki belli bir deneyimin, birikimin ve olgunluğun sonucu, yazarlıkta ulaşılacak son nokta olması beklenir. Oysa bugünkü durum hiç de böyle görünmemektedir. Bir öneri gelmesi halinde stajyer müzik öğretmenleri bile kitap yazabileceklerdir.

Müzik ders kitabı yazarlarında bulunması gereken nitelikler şöyle sıralanabilir;

- Müzik eğitimi alanında en az yüksek lisans yapmış olmalıdır.
- Müzik öğretmenliğinin en az dokuzuncu yılını geride bırakmış olmalı; yeni yönetmelik taslağına göre **başöğretmen** olmalıdır.
- MEB ' lığında müzik eğitimi dalında müfettiş olarak görevli olanlar müzik ders kitabı yazmamalıdır. Bu durum okullarda ders kitabı seçiminde psikolojik bir baskı unsuru olarak haksız rekabet sağlayabilir.

4.Müzik Eğitimi mi Müzik Öğretimi mi

Toplumun bilgili-bilgisiz, ilgili-ilgisiz hemen her kesimince eğitim sistemine ilişkin yapılan eleştirileri, okullarımızda salt **bilgi aktarımı** yapıldığı konusunda odaklanır. Bu anlamda en az eleştirilmesi gereken kimseler sanat eğitimcileridir. Örneğin, müzik öğretmenleri okullarımızda müziksel bilgi aktarmaktan çok müziksel davranış değiştirme eylemleriyle bu eleştirilere en az muhattap olması gereken kimselerdir. Ancak 1993-94 öğretim yılında uygulamaya konulan İlköğretim Kurumları Müzik Dersi Öğretim Programının adeta bir **kutsal kitap** yaklaşımıyla yazarlara dayatılması, hazırlanan kitapların özünü etkilemiş, müzik ders kitapları bu özelliği ile tarih, coğrafya, matematik kitabı konumuna getirilmeye zorlanmıştır. Dolayısıyla, daha önce uygulanan tüm müzik öğretim programlarına göre oldukça yenilikler içeren İlköğretim Müzik Öğretim Programı, müzik ders kitaplarının yayınlanmasıyla birlikte eleştirilerin hedefi haline gelmiştir. MEB Talim Terbiye Kurulunun müzik ders kitabı yazma ya da yazdırmaya ilişkin bu yaklaşımı, müzik dersinin niteliğini önemli ölçüde değiştirmiş, müzik derslerinin müzik yapılan, çalgı çalınır şarkılar söylenen bir ders olmaktan çıkarıp, çağ dışı „takrir“ öğretim yöntemiyle müziğin anlatıldığı bir konuma itmiştir. En kötüsü ise birçok müzik eğitimcisinin bu durumun farkında olmaması, faturanın öğretim programına kesilmesidir.

5.Müzik Ders Kitaplarındaki Şarkı Dağarcığı

İlköğretim düzeyinde; ritm, hız, gürlük, ezgi, örgü, doku gibi hemen her öge; yurt, bayrak, Atatürk, ulus gibi her konu; anne, öğretmen, okul sevgisi, orman, doğa, mevsimler gibi hemen her konu çeşidi; Sağlıklı Büyüme ve Beslenme, Taşıtlar ve Trafik, Yeryüzü ve Gökyüzü gibi hemen her ünite ve müziksel işitme-okuma-yazma-yaratma eğitimi, ses eğitimi ve çalgı eğitimi gibi müzik dersinin her boyutu **şarkı** da odaklaşır. Dolayısıyla bir şarkının ne anlama geldiği ortadadır ve bu nedenle müzik ders kitaplarında şarkı seçimi çok önemlidir. Ancak öğretim programları ve ders kitapları gibi zamanla şarkılar da eskir. Ve şarkılarımız artık eskimiştir. Birkaç örnek vermek gerekirse artık o ünlü Postacı şarkısına gerek kalmamıştır. Çünkü e-posta, faks ve internet vardır; kumbara şarkılarına gerek kalmamıştır. Çünkü toplum tüketim toplumu olmuştur, biriktirecek değil, borçlanarak, kredi kullanarak yaşamak esastır; yerli malı şarkılarına gerek kalmamıştır çünkü, ulusal pazar eski önemini yitirmiş, uluslararası pazar işlerlik kazanmıştır, hatta bazı gençler bu anlamda oldukça ileri giderek kendi ürettiğimiz tişörtlerin, kazakların üstüne Amerikan, İngiliz bayrakları baskısı yaptırarak kullanmaktadırlar; Bu ve benzeri konularda yeni şarkılara gereksinim vardır. Ancak parasal olarak hiçbir değer ifade etmeyen bu şarkıları hangi besteciler için üretsin?

Yeterince şarkı olmadığı için aynı şarkılar aynı yazarın birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar birkaç kitabında tekrar tekrar yer almakta, dahası aynı şarkılar diğer yazarların ders kitaplarında da tekrar tekrar yer almaktadır. Bu yetmezmiş gibi aynı şarkılar ünite dergilerinde, ısıtılarak öğrenciye bir daha sunulmaktadır. Oysa bir şarkı; ritmik ve ezgisel yapısıyla, sözleriyle, ses sınırlarıyla ancak belli bir sınıfın ya da devrenin şarkısı olabilir. Aynı şarkı birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar geniş bir alanda kullanılmamalıdır.

6. Öneriler

- Müzik ders kitapları yarışma ile belirlenmelidir. Böylelikle yayın evlerinin değil yazarların adı, yazarların birikimleri ve yaratıcılıkları öne çıkacak, şu anda hemen hiçbir parasal değeri olmayan birikim ve deneyim önem kazanacaktır. Böylelikle rantın paylaşımında yakından ve uzaktan hiçbir ilgisi olmayan yazar da hak ettiği emeğin karşılığını alabilecek, müzik ders kitabı yazarlığı çekici bir duruma getirilmiş ve daha çok müzik eğitimcisinin ilgisini çekebilecektir.
- Müzik ders kitaplarında kullanılan türküler dengeli olarak yedi farklı bölgeden özenle seçilmelidir. Nüfusumuzun büyük bölümü artık kentlerde yaşamaktadır. Kitaplarda bu denge iyi kurulmalıdır.
- Bazı şarkı, türkü ve marşlar bakanlıkça **ortak şarkı dağarcığı** olarak belirlenmelidir. Bu şarkılar tüm yayın evlerinin aynı sınıflarında zorunlu olarak kullanılmalıdır. Böylelikle tüm toplumumuzu müziksel olarak birleştiren-kaynaştıran bir **şarkı birliği** oluşturulabilecektir.
- Her yayın evi müzik ders kitaplarında kullandığı şarkıların pleybek kasetlerini ya da CD lerini hazırlatmalıdır. Böylelikle şarkılar daha çekici hale getirilebilecek öğrencilerin motivasyonu sağlanarak, şarkıların coşkuyla söylenmeleri mümkün olabilecektir.

- Müzik ders kitaplarında kullanılan şarkıların telif hakları ödenmelidir. Özel sektörün niçin kitap hazırlattığı bellidir ve elde edilen kazanımda şarkıların ne denli önemli rolleri olduğu da bellidir. Dolayısıyla yayın evlerinin 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasasına göre şarkıların hakları ödenmelidir.
- İnceleme komisyonları dürüst ve yansız olarak çalışmalıdır. Program konusunda inanılmaz katı bir durum sergileyen inceleme komisyonları şarkıların niteliği konusunda hiçbir görüş belirtmemekte, büyük bir olasılıkla da şarkıların niteliği, kriterlerden biri olarak görülmemektedir. Oysa bir müzik ders kitabından şarkılar çıkartılırsa geriye ne kalır?

Birçok müzik ders kitabı deneme şarkılarla doludur, bu deneme şarkılar ise birçok prozodi yanlışlarıyla doludur.

- Müzik ders kitapları konusunda yeterince bilimsel araştırma yapılmamaktadır. Ders kitaplarına ilişkin yapılan araştırmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Oysa ders kitapları en çok araştırma yapılmasını gerektiren ve bir araştırma için en bol malzemenin bulunduğu alanlardan biridir..
- Öğrenci kitabının yanı sıra öğretmen kılavuz kitabı da olmalıdır. Öğretmen kitabında şarkıların eşlikleri ve ders işlemeye ilişkin diğer materyaller ve açıklamalar bulunmalıdır.
- Milli Eğitim Bakanlığı okul şarkı dağarcığını zenginleştirmek üzere farklı düzeylerde sık sık yarışmalar düzenlemelidir.